

Oponentský posudek na diplomovou práci Bc. Ivany VRÁNKOVÉ *Jak se žilo poté. Návrat československých politických vězňů zpátky do společnosti.* Praha : Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2012. 105 s. (+ přílohy)

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Bouška, Ph. D.

Záměrem předkládané diplomové práce je, podle její autorky, pojednat o strategiích integrace bývalých československých politických vězňů 50. let zpět do většinové společnosti. Analýza zkoumaného tématu je prováděna na základě terénního výzkumu realizovaného metodou orální historie. Práce si klade za cíl na základě širší retrospektivy poskytnout komplexní pohled na životní osudy několika politických vězňů, tzn. pojednat nejen o průběhu a obtížích spojených s „návratem zpět“ (rodinné problémy, hledání zaměstnání, společenské stigma), ale také o období před zatčením a o době strávené ve vězení.

Zvolené téma diplomové práce lze považovat bezpochyby za zajímavé. Problematice opětovného začlenění bývalých politických vězňů do československé většinové společnosti nebyla doposud v naší historiografii s výjimkou několika, převážně studentských, prací věnována náležitá pozornost. Zkoumané téma otevírá mnoho zajímavých otázek a především má velký interdisciplinární přesah v rámci dalších humanitních věd (antropologie, psychologie, sociologie, historie). Za zmínku jistě stojí také dlouhodobý zájem studentky o politické perzekuce československého obyvatelstva, včetně její intenzivní spolupráce s občanským sdružením *Politických vězňů.cz*. I přes osobní zainteresovanost na zkoumaném tématu však autorka správně upozorňuje na fakt, že životní vyprávění nejsou objektivní pravdou o minulosti, ale pouze reflexí dobových událostí navíc ovlivněnou celou řadou dalších faktorů.

Formální struktura práce je nezvyklá. Namísto obvyklého metodologického úvodu nejprve autorka seznamuje čtenáře s konceptuálním rámcem zkoumané problematiky (definice „politického vězně“, vězeňská subkultura, trestanecké tábory apod.). Tento způsob výkladu nepovažuji za vhodný, protože v kontextu celé práce vyvolává dojem jakési „roztříštěnosti“ tématu, zejména s ohledem na to, že jeho součástí jsou např. i podkapitoly „Život ve vězení“ a další, kde se již objevují konkrétní výpovědi pamětníků a určité druhy interpretací. Po formální stránce je nezvyklé také zařazení tabulek a biogramů narátorů přímo do textu a nikoliv na závěr (do příloh).

Po seznámení s problematikou československého vězeňství 50. let následuje metodologická část, ve které je pozornost věnována orální historii, etickým otázkám výzkumu, výběru narátorů a především samotnému vedení rozhovorů. Zatímco, poslední dvě témata (specifika výběru narátorů a vedení rozhovoru) jsou zpracována správně a v dostatečné šíři (přestože lze do jisté míry polemizovat nad tím proč autorka nezapojila do svého výzkumu více pamětníků – např. nevyužila již pořázených rozhovorů pořázených v rámci projektu *Politických vězňů.cz?*), o prvních dvou pojednávaných tématech to říci nelze. Autorka se

dopodrobna věnuje specifikům jednotlivých narátorů a popisuje také problémy v terénu. Bohužel, teoretická část vychází pouze z několika málo zdrojů a opakuje obecně známé „mantry“ orální historie. Opomíjí tak některé mnohem zajímavější otázky, např. problematiku emocionálně vypjatých či traumatických vzpomínek pamětníků a jejich opětovného vybavování (zejména z pohledu psychologie), funkce a vazby specifické sociální skupiny (politických vězňů) apod. Autorka také v metodologické části nevěnuje větší pozornost způsobu analýzy a interpretace získaných pramenů. Jednotlivé výzkumné kroky tak působí v některých pasážích nepřehledně, ale především neprůhledně.

Po úvodním seznámení s historickým rámcem a metodou přichází na řadu hlavní – interpretační – část práce. Autorka se postupně věnuje tématům amnestie, dvojí rehabilitace (1968 a 1990), třetího odboje a především opětovnému začlenění bývalých vězňů do (socialistické) společnosti. V této části lze za stěžejní považovat názor (hodnocení) politických vězňů na období („neúspěšných“ ?) rehabilitací 60. a 90. let a jejich komparaci. Za poněkud nešťastné považuji rozhodnutí autorky nevěnovat se podrobněji názoru politických vězňů na vyrovnání se s komunistickou minulostí. Domnívám se, že právě toto téma by mohlo lépe osvětlit re-integraci (a problémy s ní spojené) této skupiny obyvatelstva zpět do většinové společnosti (viz. s. 67). Taktéž téma tzv. třetího odboje je v současnosti aktuální a skýtá mnoho nedorozumění otázek (např. otázka ne-členství v KSČ jako jedno z kritérií pro získání statutu příslušníka třetího odboje), kterých se práce (resp. reflexe pamětníků) mohla alespoň okrajově dotknout. Zajímavé by bylo také sledovat, jak se političtí vězňové staví k současnému polistopadovému mediálnímu (veřejnému, kulturnímu či uměleckému) zobrazení svých osudů (např. seriál Zdivočelá země apod.). Za velmi podařenou naopak považuji druhou polovinu práce včetně závěru, kdy se autorka věnuje integraci vězňů do společnosti (viz. s. 71 a dále) a roli rodiny či užších sociálních vazeb v tomto procesu. Zdá se, že mnohem větší úlohu než sama společnost sehrála při integraci před rokem 1989 niterná snaha a odhodlání bývalých politických vězňů „být znovu integrován“.

Přes některé výše uvedené výhrady se jedná o kvalitní diplomovou práci, která po obsahové i formální stránce splňuje všechny požadavky na závěrečnou kvalifikační práci. Autorka prokázala, že je schopna samostatně pracovat v terénu, sebrat a utřídit značnou část různorodých pramenů a následně je zasadit do příslušného politicko-historického kontextu.

Diplomovou práci Ivany Vránkové **doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení známkou 1 („výborně“).**

V Praze, dne 10. 9. 2012

Mgr. Jiří Hlaváček